

Protokół

z 5. posiedzenia KNoK PAN kadencji 2024-2027

30.05.2025, g. 13:00, sala im. H. Kołłątaja Pałacu Staszica przy ulicy Nowy Świat 72

Spotkanie składało się z części naukowej, podczas której dr Marcin Gołąb z Instytutu Kultury Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego wygłosił referat „Doświadczenie miasta i percepcja przestrzeni miejskiej w pamiętnikach konkursowych z dwudziestolecia międzywojennego”, a także z części związanej bezpośrednio z planem pracy Komitetu.

Najistotniejszymi kwestiami zaplanowanymi do omówienia w drugiej części były:

1. Omówienie bieżących prac Komitetu oraz współpracy z z innymi komitetami w kwestii planowanych zmian ustawy oraz najbliższej ewaluacji dyscypliny.
2. Przedstawienie stanowiska PAN w kwestii patronatu i wsparcia Akademii dla działań naukowych – w odniesieniu do nowego regulaminu (w załączeniu).
3. Omówienie planów Komitetu związanych z analizą prowadzonych obecnie polityk naukowych, procedur awansowych oraz sytuacji czasopism kulturoznawczych.
4. Wolne głosy i wnioski.

Część naukowa

W części naukowej dr Marcin Gołąb z Instytutu Kultury Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego wygłosił referat *Doświadczenie miasta i percepcja przestrzeni miejskiej w pamiętnikach konkursowych z dwudziestolecia międzywojennego*.

Dr Gołąb określił usytuowanie swojej prezentacji jako część projektu prof. Rodaka. We wstępie określił historyczne początki pamiętnikarstwa konkursowego w Polsce (początek z inicjatywy Floriana Znanieckiego w 1921 roku w Poznaniu – 149 pamiętników) a także zauważył ówczesne przejście (i napięcie z tym związane) od nazywania materiałów konkursowych życiorysami do pamiętników. Zauważył też użyteczność pamiętników dla dydaktyki. Opowiedział też o instytucjonalnej otoczce i sposobie organizacji konkursów na pamiętniki, w tym o ważnym wątku etycznym wynagradzania i nagradzania nadesłanych materiałów. Prelegent wyraził też pogląd, że jednak należy podchodzić do pamiętników jakościowo, należy je czytać, choć metody ilościowe też mogłyby coś powiedzieć na temat zawartości. Zwrócił też uwagę na pewną ograniczoność tego typu źródeł.

Po wstępie, w ramach którego prelegent wymienił i krótko scharakteryzował wszystkie międzywojenne konkursy pamiętnikarskie, przeszedł do kwestii doświadczenia miasta i jego przestrzeni. Określił jak rozumie doświadczenie miasta i percepcji przestrzeni miejskiej lokując je w geografii humanistycznej. Odwołał się też do *Obrazu miasta* Kevina Lyncha i *Percepcji przestrzeni miejskiej* Hanny Libury. Prelegent zaznaczył, że dziwić może brak geopoetyki, prac Elżbiety Rybickiej, ale uzasadnił to zadając pytanie o podejście do tych pamiętników – czy traktować je zawsze jako literaturę.

W dalszej kolejności prelegent przeszedł do analizy. Zaczął od pamiętników bezrobotnych (nadesłane 1931, wydane w 1933). Zestawił doświadczenie bezrobotnego i jego relacji ze znalezienia pracy w spółce Southern Trade z artykułem prasowym zwracając uwagę na próbę zwalczania Kościoła Katolickiego przez Southern Trade i propagowanie metodyzmu – co jednak nie było obecne w relacji bezrobotnego. Dalej prelegent zwrócił uwagę na obszerną relację pamiętnikarza dotyczącą sposobów zamieszkiwania Warszawy i jej architektury – o praktykach korzystania z ustępu, o życiu i architekturze klatki schodowej, o warunkach mieszkaniowych, o doświadczaniu ulicy (zarówno na co dzień jak i w wyjątkowych rolach – gdy np. dostaje pracę „loteryjnej” sprzedaży czekolady).

Z kolei w innym pamiętniku (robotnika włókienniczego z Łodzi) można zauważyć inne podejście do przestrzeni miejskiej. Zwraca uwagę specyficzne usytuowanie robotnika, który pierwsze czego pozbywa się aby zdobyć pieniądze na życie w momencie trudności to etażerka z 40 książkami – a także gra na skrzypcach. Odcina się też od różnych stowarzyszeń podkreślając swoje osamotnienie. Robotnik żali się na sytuację mieszkaniową. Samotność, brak rodziny, bezrobocie, presja męskości doprowadza go do nieudanej próby samobójczej co też wpisane jest w wizję mężczyzny w mieście.

Prelegent zauważa przewaga męskich pamiętników zwracając uwagę na to, że organizatorzy w ogłoszeniach proszą o męskie, potem narzekają na brak kobiecych. Są jednak wyjątki, jak pamiętnik chłopki, która zwróciła uwagę na swobodę i możliwości związane z przestrzenią miejską (odejścia od męża-tyrana). Inna osoba, chłop małorolny, zachwala wieś i pokazuje konfuzję i koszmary miasta (protesty, bezrobocie).

Z kolei w przypadku kolejnego pamiętnika i jego autora, podobnie jak w jednym z poprzednich przypadków, etykieta „emigrant-syn robotnika z Łodzi” nie oddaje skomplikowania biografii pamiętnikarza. Opisuje on Porto Alegre oraz punkty orientacyjne (komin i kościół), które potem przekładają się na percepcję miasta.

Większość pamiętników przetrwała tylko w wydaniu książkowym, ale bywają skrócone. W materiałach tych kryje się też ciekawy potencjał rekonstrukcji praktyki piśmiennej – niektóre pisane były w notatniku, niektóre na firmowym papierze.

W podsumowaniu prelegent zwrócił uwagę, że widać heterogeniczność materiałów, ale w większości miasto pojawia się jako jakiś punkt odniesienia – negatywny, pozytywny, ale zwykle jednak neutralny.

Dyskusja

Prof. Brzostek otworzył dyskusję. Prof. Marianna Michałowska w swoim pytaniu wspomniała „Gdynię obiecaną” i współczesne wykorzystanie pamiętników. Jak się nie dać uwieść opowieściom pamiętnikarskim i jak zbudować metodę badania pamiętników, żeby nie pozostawać na poziomie opowieści? Dalej padło pytanie o pytania badawcze, o wpływ na perspektywę osób piszących ich uposażenia intelektualnego, o różnicę między widzeniem miasta jako architektura i jako relacje/ludzie (zależna np. od perspektywy urodzenia lub emigracji). Prof. Skórzyńska kontynuowała wątek pytań i sugestii metodologicznych zwracając uwagę na Znanieckiego i jego teksty („Miasto w świadomości mieszkańców”).

Prof. Brzostek z kolei zapytał o to co wiadomo o komisjach konkursowych tych konkursów i o kwestie napięcia w podejściu do pamiętników i ich publikowaniu między podejściem literackim a dokumentalistycznym.

Prelegent zaczął od odpowiedzi na ostatnie pytanie wskazując, że to duże pytanie i choć wiadomo coś o samych członkach, to nie ma dużo możliwości poznania kryteriów, choć po latach są np. skargi że coś zostało ocenzurowane lub niektórzy ci pamiętnikarze stają się profesjonalnymi pisarzami.

Odpowiadając na pytanie „jak nie dać się uwieść” prelegent zaznaczył, że to trudne, choć możliwe. Prelegent zaznaczył, że choć materiał prezentował porządkiem konkursów, to jednak właśnie stara się je układać inaczej, choćby ze względu na to jak etykiety konkursowe niekoniecznie najlepiej porządkują lub oddają zawartość pamiętników lub cechy osób pamiętnikarskich.

Odpowiadając na pytanie o pytania badawcze prelegent stwierdził, że jedną z rzeczy, które interesują go najbardziej jest to, w jaki sposób autobiografia ma związek z doświadczaniem, percepcją miasta i jak te miejsca kształtują się historycznie w tym czasie. Dodał też, że pamiętniki mogą służyć jako źródło zapisów praktyk kulturowych, które niekoniecznie mamy gdziekolwiek indziej.

Prof. Rodak uzupełnił jeszcze wystąpienie mówiąc o granie i jakie będą jego efekty.

Obrady nad sprawami KNoK

Prof. Brzostek zaczął od radosnych informacji, że wszystkie zgody dla nagród zostały uzyskane. Została też ułatwiona komunikacja z PAN-em m.in. w kwestii zajmowania stanowisk.

1. Omówienie bieżących prac Komitetu oraz współpracy z z innymi komitetami w kwestii planowanych zmian ustawy oraz najbliższej ewaluacji dyscypliny.
2. Przedstawienie stanowiska PAN w kwestii patronatu i wsparcia Akademii dla działań naukowych – w odniesieniu do nowego regulaminu (w załączeniu).

Występowanie o patronat na nowej ścieżce okazało się bardzo skomplikowane. Prof. Tańczuk zauważyła, że np. dla czasopisma trzeba za każdym razem występować od nowa. Pojawił się pomysł aby zaapelować do PANu o uproszczenie tej drogi. Prof. Brzostek zarządził jawne głosowanie nad propozycją przygotowania przez Sekcję ds. Polityk Naukowych odpowiedniego stanowiska (które po przygotowaniu Komitet rozpatrzy i ewentualnie przyjmie a potem przekaże innym komitetom do poparcia). Propozycja została jednogłośnie przyjęta.

3. Omówienie planów Komitetu związanych z analizą prowadzonych obecnie polityk naukowych, procedur awansowych oraz sytuacji czasopism kulturoznawczych.

Prof. Brzostek postawił kluczowe i otwierające pytanie jak wesprzeć tych niewiele czasopism aby były doceniane jako część obiegu kulturoznawczych. Zauważył też, że mamy kryzys publikacji monografii i może nagrody będą je stymulować.

Prof. Skórzyńska zauważyła, że z Ministerstwa płynie sugestia podążania w stronę modelu francuskiego, jakościowej ewaluacji, ale to przyszłość. Ta najbliższa będzie taka sama, najwyżej lista się zmieni. Uznała, że tu potrzeba jest koalicja czasopism i wydawnictw. Prof. Michałowska jako szefowa Sekcji opowiedziała, że właśnie to jest w planach – pierwszy etap to przygotowanie listy, drugi wysłanie ankiet (czym się zajmują, jak widzą swoją rolę) i sporządzenie raportu – nie tylko w ramach NoKiR. Niekoniecznie nawet w związku z ewaluacją (a na pewno nie z obecną), lecz by po prostu uzyskać rozeznanie i usieciowienie. Prof. Zwierzchowski przywołał propozycję KRASP-u i postulatu, że oceniać mogą tylko osoby pracujące za granicą, na którego problematyczność zwrócił uwagę – a razem z nim prof. Skórzyńska i prof. Brzostek.

Prof. Tańczuk zwróciła uwagę na problemy „Prac Kulturoznawczych” wynikające z obecnej polityki i prowadząc do już skrajnych rozwiązań – myślenia o zawieszeniu lub ograniczeniu wydawania czasopisma. Prof. Brzostek, odnosząc się do działań prof. Michałowskiej i jej Zespołu, zaproponował, że można by jednak w trybie interwencyjnym i pilnym jeszcze teraz upomnieć się o zwiększenie punktów dla części kulturoznawczych czasopism w nadchodzącej ewaluacji. Z kolei prof. Zwierzchowski zwrócił uwagę, że zmiana jeszcze w tej ewaluacji może być problematyczna – należałoby dopiero w kolejnej i Komitet mógłby wystosować apel aby właśnie teraz już nic nie zmieniać. Zgodziła się z tym prof. Skórzyńska wskazując jednak, że niekoniecznie ktokolwiek tych apeli wysłucha.

Prof. Brzostek przypomniał, że Komitet posiada Sekcję ds. Oceny przewodów naukowych i monitorowania rad dyscypliny i że w tym zakresie może się dużo dziać. Po pierwsze z powodu przepisywania się różnych osób przy okazji postępowań awansowych i nadziei na bardziej dogodne kryteria oceny. Po drugie z powodu tego, kto właściwie jest powoływany do komisji oceniających (problemy z aktualnością list RDN, różne kulisy i problemy funkcjonowania RDN zostały przywołane). Dlatego zaproponowane zostało aby Komitet zrobił własne listy – najlepiej mailowo i z formatką. Prof. Skórzyńska zaproponowała aby formatka zawierała stopień, tytuł i słowa kluczowe.

4. Wolne wnioski.

Prof. Brzostek ogłosił, że Komitet został poproszony o wskazanie największych osiągnięć roku 2024. Spośród różnych propozycji, w tym przetrwania i przywrócenia nagród, zdecydowano się na przygotowanie i ogłoszenie stanowiska w sprawie ewaluacji.

Prof. Skórzyńska postulowała przedyskutowanie i ustalenie celów komitetów – wymyślenie obszarów i potem przedstawienie Komitetowi do zatwierdzenia przez głosowanie.

Prof. Kisielewska poruszyła kwestię poparcia stanowiska postulującego przywrócenie w szkołach średnich Wiedzy o kulturze. Prof. Brzostek odpowiedział, że Komitet chętnie poprze takie stanowisko jeśli tylko je dostanie pod głosowanie.